

MỘT SỐ VẤN ĐỀ CẦN QUAN TÂM VỀ HOẠT ĐỘNG DU LỊCH TÂM LINH LIÊN QUAN ĐẾN TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO Ở VIỆT NAM

ISSUES REQUIRING ATTENTION IN SPIRITUAL TOURISM ACTIVITIES RELATED TO BELIEFS AND RELIGIONS IN VIETNAM

LÊ THỊ LIÊN (*)

Tóm tắt: Du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo đang là xu hướng phát triển mới của ngành Du lịch Việt Nam, thu hút nhiều tổ chức, doanh nghiệp cũng như địa phương đầu tư vào lĩnh vực này. Tuy nhiên, loại hình du lịch này đang đặt ra một số vấn đề, cần có giải pháp đồng bộ, phù hợp, hướng tới mục tiêu hài hòa lợi ích kinh tế, đồng thời giữ gìn, phát huy giá trị đạo đức văn hóa, tôn giáo truyền thống và đảm bảo an ninh tôn giáo trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: Du lịch tâm linh; một số vấn đề cần quan tâm; tôn giáo, tín ngưỡng; Việt Nam.

Abstract: Spiritual tourism associated with beliefs and religions has emerged as a new development trend of Vietnam's tourism industry, attracting substantial investment from organizations, enterprises and local authorities. However, this form of tourism also raises a number of issues that require comprehensive and appropriate solutions, aiming to harmonize economic benefits with the preservation and promotion of traditional religious and cultural values, while ensuring religious security in the current context.

Keywords: Spiritual tourism; issues requiring attention; religion, belief; Vietnam.

Ngày nhận bài: 10/01/2026 Ngày biên tập: 29/01/2026 Ngày duyệt đăng: 10/02/2026

1. Những đặc trưng của hoạt động du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo

Theo thống kê, cả nước hiện có khoảng 70 khu du lịch, điểm du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo, trong đó có khoảng 30 khu du lịch có yếu tố Phật giáo⁽¹⁾. Trong những năm gần đây, khi các địa phương, doanh nghiệp quan tâm đến công tác trùng tu, tôn tạo và đầu tư đã tăng nhanh số lượng du khách. Hoạt động du lịch tâm linh ngày một sôi động, nhất là nơi có cụm quần thể

du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo, điển hình như tại tỉnh An Giang có Khu Du lịch quốc gia Núi Sam được công nhận là khu du lịch cấp quốc gia; Khu Du lịch Núi Cấm được tỉnh công nhận là khu du lịch cấp địa phương gắn với tín ngưỡng, Phật giáo; Khu Du lịch văn hóa tâm linh Bà Chúa Xứ - cáp treo Núi Sam. Chỉ tính năm 2023, lượt khách tham quan đến Châu Đốc (tỉnh An Giang) đạt 5.260.000 lượt khách, tăng 30,36% so với cùng kỳ, đạt 128,29% so với kế hoạch năm⁽²⁾.

Tại tỉnh Ninh Bình, cụm Khu Du lịch tâm linh Chùa Bái Đính, Khu Di tích quốc gia đặc biệt Cố đô Hoa Lư, Khu Du lịch sinh thái Tràng An là một trong những điểm đến

(*) TS; Viện trưởng Viện Chiến lược và Chính sách Dân tộc - Tôn giáo, Học viện Dân tộc

luôn thu hút đông du khách trong và ngoài nước. Năm 2023, tổng số lượt khách đến các điểm tham quan, du lịch trên địa bàn tỉnh đạt 6.598,3 nghìn lượt, tăng 77% so với năm 2022. Doanh thu gần 6.516,3 tỷ đồng, gấp 2 lần, vượt 26,5% so với kế hoạch năm⁽³⁾, lượng khách về các khu, điểm du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo đạt khoảng một nửa trong số du khách đến tại địa phương. Khu Du lịch Tam Chúc có diện tích vùng lõi là 4.000 ha, được đầu tư để trở thành khu du lịch văn hóa, tâm linh sinh thái, nghỉ dưỡng được vinh danh xếp hạng di tích quốc gia và công nhận quần thể danh lam thắng cảnh năm 2023, thu hút đông đảo tín đồ Phật giáo, người dân quan tâm.

Một số hoạt động tôn giáo, lễ hội tín ngưỡng lớn được tổ chức như Đại lễ Vesak Liên hợp quốc năm 2019 (có 1.650 đại biểu quốc tế, có các vị tăng vương, tăng thống, chủ tịch và lãnh đạo các Giáo hội, hệ phái, truyền thống Phật giáo, các nhà nghiên cứu Phật giáo từ 112 quốc gia và vùng lãnh thổ trên thế giới. Số lượng đại biểu trong nước khoảng hơn 20.000 người); Pháp hội Phowa của Đoàn tu sĩ Phật giáo Nepal đến từ Tu viện Ka-Nying Shedrub Ling; Pháp hội biểu diễn nghệ thuật Phật giáo của đoàn tu sĩ Phật giáo Bhutan, Ấn Độ; Lễ hội Xuân Tam Chúc... Theo báo cáo năm 2023 của Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hà Nam, tổng lượt khách đến ước đạt khoảng 4.380.000 lượt, tăng 38,87% so với năm 2022, đạt 115% kế hoạch năm, doanh thu du lịch ước đạt 3.382 tỷ đồng⁽⁴⁾.

Tỉnh Tây Ninh cũng là nơi được tín đồ, người dân và du khách quan tâm với các địa danh tâm linh nổi tiếng như Tòa Thánh Cao Đài Tây Ninh, Chùa Bà Đen tọa lạc trên ngọn núi Bà Đen - ngọn núi được mệnh danh là nóc nhà của Đông Nam Bộ. Theo thống kê năm 2023, quần thể di tích này thu hút hơn 05 triệu lượt du khách đến tham quan, chiêm bái, doanh thu ngành Du lịch của tỉnh đạt 2.000 tỷ đồng. Trên địa bàn tỉnh Lâm Đồng có 02 dự án về văn hóa tâm linh là Khu Du lịch Samten Hills Đà Lạt và Khu Du lịch Đại Tùng Lâm Hoa Sen. Không gian văn hóa tâm linh Samten Hills Đà Lạt đã được đầu tư hoàn chỉnh, đưa

vào khai thác phục vụ khách du lịch trong và ngoài nước. Sau khi khánh thành khu trung tâm F1 với Bảo Tháp Kinh luân, được xác lập kỷ lục Guinness World Records trở thành Tháp Kinh luân lớn nhất thế giới được nhiều cơ quan truyền thông trong và ngoài nước đưa tin theo hướng biểu dương sản phẩm mới và độc đáo về du lịch, mang lại hiệu ứng tích cực cho việc phát triển du lịch tại địa phương cùng với nhiều khu hành hương của Công giáo.

Tham gia đầu tư vào các khu du lịch tâm linh có nhiều chủ thể như các doanh nghiệp, chính quyền địa phương và tổ chức tôn giáo. Trong đó, đáng chú ý một số doanh nghiệp đầu tư xây dựng quy mô lớn như Doanh nghiệp Xuân Trường đã đầu tư 02 khu du lịch tâm linh là Bái Đính và Tam Chúc, Công ty Cổ phần Mặt trời Tây Ninh - Chi nhánh Sun World Tây Ninh; Công ty TNHH Tập đoàn đầu tư Hoa Sen... Hầu hết các khu du lịch văn hóa tâm linh được các doanh nghiệp đầu tư thường có quy hoạch tổng thể với nhiều hạng mục vừa truyền thống, vừa hiện đại mang tính khép kín phục vụ nhu cầu của khách từ bãi giữ xe, nhà hàng, các gian hàng lưu niệm, hệ thống xe điện, thuyền du lịch trên hồ, các dịch vụ tâm linh... Đây là lĩnh vực tiềm năng mang lại nguồn thu tốt, giải quyết được nhiều công việc cho lao động địa phương, là mô hình phát triển kinh tế dựa trên khai thác tài nguyên vốn có.

Việt Nam là quốc gia đa dạng tín ngưỡng, tôn giáo nên du lịch tâm linh gắn với các công trình và đức tin tín ngưỡng, tôn giáo cũng khác nhau, tạo điều kiện cho du khách chọn điểm đến và thực hành niềm tín ngưỡng, tôn giáo mà mình yêu thích. Theo khảo sát, nếu lượng tín đồ, chức sắc, nhà tu hành thực hiện du lịch tâm linh mang yếu tố hành hương thuần túy thì Công giáo là đông nhất, tập trung và mang tính hệ thống ở các trung tâm hành hương Đức Mẹ, đặc biệt là La Vang, Trà Kiệu, Tà Pao. Tòa thánh Tây Ninh của Đạo Cao Đài cũng tương tự, tập trung đông ở Đại lễ Yến Diêu Trì Cung. Các địa điểm liên quan đến Phật giáo có tính tập trung không cao, trừ một số sự kiện như Đại hội hay Đại lễ Vesak nhưng lại kéo dài quanh năm, du khách rất đa

dạng có cả tín đồ các tôn giáo khác nhau và người không tôn giáo tham gia.

Phần lớn khách du lịch đến các địa điểm du lịch tâm linh đều tìm đến cơ sở thờ tự để thể hiện niềm tin thông qua việc chiêm bái, cầu xin, tạ ơn, công đức... Đây được xem là mục đích chính của chuyến du lịch và khi hoàn thành thì họ mới thực hiện các hoạt động khác như tham quan, chiêm bái, tìm hiểu về lịch sử văn hóa... Sau mỗi chuyến đi, họ cảm nhận được sự bình an, che chở, chúc lành của các đấng, bậc mà họ tin theo, kính trọng và góp phần bảo tồn phát triển giá trị đạo đức văn hóa dân tộc, tôn giáo.

2. Một số bất cập trong hoạt động ở các khu du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo

Thứ nhất, hiện nay đang có tình trạng việc lợi dụng yếu tố tín ngưỡng, tôn giáo để thúc đẩy đầu tư các khu du lịch một cách dàn trải, không có trọng tâm, trọng điểm. Một số địa phương, doanh nghiệp thấy cơ hội đầu tư vào du lịch tâm linh mang lại lợi nhuận và tiềm năng nên chỉ cần có di tích, có cơ sở tín ngưỡng, tôn giáo là tìm cách đầu tư mà không quan tâm chú ý địa điểm đó có thực sự nổi tiếng về chiều sâu, bề dày lịch sử tín ngưỡng, tôn giáo, tâm linh hay không. Thực tế cho thấy có một số khu du lịch tâm linh được biết đến và thu hút khách du lịch bởi tượng to, cảnh lớn, cơ sở thờ tự uy nghi, được xây dựng hoàn toàn mới ở vị trí đẹp và có phần khác, lạ với văn hóa, tôn giáo truyền thống.

Thứ hai, bất cập trong quy hoạch, đất đai, quản lý và khai thác hoạt động tại khu du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo. Đất tôn giáo, tín ngưỡng quy hoạch khác đất du lịch, chủ thể sử dụng là tổ chức tôn giáo, tổ chức tôn giáo trực thuộc, cộng đồng dân cư; đất sử dụng lâu dài và được giao đất không thu tiền sử dụng. Theo đó, chủ thể tổ chức các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng là tổ chức tôn giáo, tổ chức tôn giáo trực thuộc và cộng đồng dân cư; trong khi quy hoạch, đất đai, quản lý và khai thác hoạt động du lịch thì chủ yếu là doanh nghiệp, chính quyền địa phương, dẫn đến trong hoạt động du lịch liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo đang có sự “mâu thuẫn” giữa

các chủ thể, gây khó khăn cho công tác quản lý hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo ở các khu vực này. Đơn cử như hai khu du lịch văn hóa tâm linh trên địa bàn tỉnh Lâm Đồng mang đậm yếu tố Phật giáo, nhưng không gắn với cơ sở tín ngưỡng, cơ sở Phật giáo có sẵn và không có sự tham gia quản lý của tổ chức tôn giáo mà thuộc về doanh nghiệp tư nhân trong quá trình triển khai, đầu tư dự án của Công ty⁽⁵⁾. Một số nơi kết cấu hạ tầng chưa đáp ứng được nhu cầu, dẫn đến tình trạng ùn tắc, quá tải vào dịp lễ, cuối tuần, cảnh tượng đông đúc, chen lấn, làm mất mỹ quan và an ninh trật tự tại các di tích, đền, chùa.

Thứ ba, việc cung cấp dịch vụ tại các khu du lịch tâm linh do các doanh nghiệp đầu tư và quản lý chưa phù hợp với phần lớn du khách. Trong các khu du lịch tâm linh thì việc quy hoạch, bài trí, kể cả tổ chức các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng nhìn chung rất lớn, kết hợp nhiều các hạng mục tham quan chiêm bái thu hút du khách, dẫn đến nơi có di tích, nơi có tính linh thiêng (cơ sở thờ tự) nhỏ hẹp so với nơi tạo mới và ít có du khách đến nơi thờ tự mà không mua vé, sử dụng thêm các dịch vụ tham quan các hạng mục do doanh nghiệp xây dựng. Tại các khu du lịch mới, các hạng mục thường được quy hoạch đầu tư bài bản nên giá vé khá cao so với thu nhập của người dân, chưa kể các dịch vụ đi lại khác. Bên cạnh đó, việc phân biệt giữa chức sắc, tín đồ tôn giáo và người không tôn giáo ở một vài địa điểm vô hình trung đã làm sai lệch chủ trương đảm bảo quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo và các tôn giáo đều bình đẳng trước pháp luật của Đảng, Nhà nước.

Thứ tư, có tình trạng lợi dụng yếu tố tín ngưỡng, tôn giáo để quảng bá cho khu du lịch. Các doanh nghiệp kết hợp với chức sắc tôn giáo, với ban quản lý di tích tín ngưỡng để tổ chức các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng và quảng bá cho yếu tố tâm linh dẫn đến phát sinh nhiều vấn đề phức tạp. Trong đó, một số nơi mời chức sắc nước ngoài, chức sắc có phẩm vị cao ở Việt Nam vào làm chủ lễ, khánh thành, khai mở để khuếch trương thanh thế nhằm thu hút du luận, tín đồ và người dân quan tâm.

Thứ năm, tình trạng thương mại hóa, mê tín, dị đoan làm mất đi giá trị cốt lõi của lễ hội tín ngưỡng, tôn giáo như dâng sao, giải hạn, cầu cúng trừ tà, bói toán làm lệch chuẩn văn hóa đạo đức; việc đặt hòm công đức, hòm từ thiện khắp nơi, nhưng việc thu chi lại thiếu minh bạch, không đúng mục đích mặc dù đã có thông tư quy định, gây mất đoàn kết nội bộ. Ý thức về thực hành lễ nghi tôn giáo, tín ngưỡng của một số du khách còn hạn chế, dẫn đến hiện tượng xô bồ, chen lấn, nhất là việc đặt lễ, xin lộc ở các cơ sở tín ngưỡng trong những ngày lễ chính gây lộn xộn ở không gian linh thiêng. Một số đối tượng lợi dụng lòng tin của du khách để truyền đạo trái phép, phát tài liệu, ấn phẩm, các biểu tượng của các “hội, nhóm, hiện tượng tôn giáo mới”.

3. Giải pháp quản lý và khai thác hiệu quả hoạt động du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo

Một là, cần sớm hoàn thiện pháp luật về du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo để tạo cơ sở pháp lý minh bạch trong hoạt động và công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo trong khu du lịch tâm linh. Quy định rõ trách nhiệm của các chủ thể xây dựng, quản lý các công trình liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo tại các khu du lịch tâm linh.

Hai là, các địa phương cần có chiến lược, kế hoạch quy hoạch tổng thể du lịch dài hạn, đặc biệt là quy hoạch các công trình, cơ sở tín ngưỡng trong quần thể du lịch tâm linh gắn với điều kiện thực tế tại địa phương, phù hợp với xu hướng, nhu cầu phát triển du lịch tâm linh. Tạo nguồn thu ngân sách, giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa địa phương gắn với giá trị của tín ngưỡng, tôn giáo nhưng phải gắn với đảm bảo ổn định tình hình tôn giáo. Tăng cường quản lý nhà nước đối với các hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo tại các khu du lịch tâm linh theo đúng quy định của pháp luật, không để các đối tượng lợi dụng du khách, chỗ đông người để truyền đạo trái quy định, nhất là các hội, nhóm, hiện tượng tôn giáo mới. Thường xuyên thanh tra, kiểm tra, chấn chỉnh sai phạm của các dịch vụ, hoạt động lệch chuẩn, mê tín dị đoan vi phạm pháp luật tại các khu du lịch.

Ba là, cần có sự phối hợp giữa doanh nghiệp với các tổ chức tôn giáo, cơ sở tín ngưỡng trong xây dựng, quản lý hoạt động liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo tại các khu du lịch theo đúng quy định, đảm bảo việc giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa đạo đức truyền thống, đảm bảo lợi ích giữa các bên liên quan.

Đầu tư, phát triển các khu du lịch tâm linh để thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội, văn hóa ở các địa phương là chủ trương đúng đắn. Tuy hoạt động du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo vừa góp phần thúc đẩy phát triển du lịch địa phương và thu hút khách du lịch trong và ngoài nước, nhưng cũng là lĩnh vực đặt ra nhiều thách thức trong khai thác và quản lý. Vì vậy, cần có các giải pháp đồng bộ, hài hòa giữa lợi ích kinh tế với gìn giữ, phát huy nét đẹp truyền thống của dân tộc, cũng như văn hóa tâm linh của các tín ngưỡng, tôn giáo, góp phần củng cố đời sống tinh thần cho người dân và ổn định xã hội./.

Ghi chú:

(1) Thống kê của Ban Tôn giáo Chính phủ năm 2023.

(2) UBND tỉnh An Giang, *Báo cáo số 846/BC-UBND ngày 02/10/2023 về Kết quả rà soát, báo cáo về các Dự án khu du lịch văn hóa tâm linh có yếu tố tín ngưỡng, tôn giáo trên địa bàn tỉnh An Giang*.

(3) Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Bình, *Thực trạng hoạt động và công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo trên địa bàn tỉnh Ninh Bình năm 2024*.

(4) Ban Tôn giáo tỉnh Hà Nam, *Thực trạng hoạt động và công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo trên địa bàn tỉnh Hà Nam năm 2024*.

(5) Ban Tôn giáo tỉnh Lâm Đồng, *Thực trạng hoạt động và công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động du lịch tâm linh liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo trên địa bàn tỉnh Lâm Đồng năm 2024*.